

z ówczesnych bram – **Brama Warszawska** zbudowana w latach 1520-30. Wieńczy ją stylizowana na renesansową attyka a w dwóch ścianach znajdują się dwa otwory kluczowe strzelnic. Przechodząc przez arkadowy otwór w bramie można dotrzeć do najcenniejszego zabytku Opatowa - **kolegiaty pw. św. Marcina**. Przyjmuje się, iż została ona wzniesiona w latach 30. XII wieku z kamienia i w stylu romańskim. Obecnie jest dużą trójnawową bazyliką z transeptem, ale mimo wielu przebudów zachowała wiele elementów romańskich widocznych np. w południowej wieży, okna romańskie w prezbiterium, transepcie czy absydzie oraz romańskie portale. Zwiedzając świątynię warto zwrócić szczególną uwagę na nagrobki kanclerza Szydłowieckiego i jego rodziny, a zwłaszcza na arcydzieło sztuki odlewniczej **tzw. Lament Opatowski**. Na tej renesansowej płycie zobaczyć można wielofiguralną scenę żalu, zapewne po śmierci kanclerza.

Samo centrum Opatowa to doskonały przykład średniowiecznego układu rynku z ratuszem z 2 poł. XVI lub początku XVII w. W zlokalizowanej tu kamienicy nr 18 znajduje się wejście do jednej z największych atrakcji miasteczka – **Podziemnej Trasy Turystycznej**. Dla turystów udostępnionych zostało ponad 300 metrów długości czyli 46 komór i korytarzy biegnących pod rynkiem na trzech poziomach. W czasach handlowej świetności Opatowa to niemalże „podziemne miasto” pełniło funkcje magazynów kupieckich pełnych towarów, a zwłaszcza wina.

Opatów słynący przede wszystkim z kolegiaty św. Marcina w swych granicach posiada jeszcze jeden obiekt sakralny godny zobaczenia. Jest nim **kościół i klasztor Bernardynów** zlokalizowany po lewej stronie rzeki Opatówki w miejscu średniowiecznego grodu znanego jako Żmigród. Pierwsza świątynia powstała tu już w XII w., a po jej przejściu

Turniej rycerski w Sandomierzu, Archiwum Urzędu Miejskiego w Sandomierzu

Lament Opatowski, Archiwum LGD Powiatu Opatowskiego

O powstaniu opatowskich lochów krąży legenda. W czasach gdy krzyżowały się tu międzynarodowe szlaki handlowe zainteresowani bogactwem miasteczka Tatarzy postanowili złupić zgromadzone tu towary. Chan wraz ze swymi wojskami ruszył więc na podbój Opatowa niszcząc i grabiąc mijane po drodze miejscowości. Mieszkańcy z wielką obawą czekali aż najeźdźcy dotrą i do nich zastanawiając się jak obronić się przed atakiem. Wtedy to Staszko, młodszy pomocnik kowala, obserwując jak mała myszka kopie norę w ziemi i chowa w niej duże ilości orzeszków, wpadł na genialny pomysł. A czemu by tak nie wykopać w podatnej ziemi piwnic, pieczar i korytarzy i tam schronić się wraz z dobytkiem przed Tatarami? Mieszkańcy Opatowa posłuchali jego rady i kiedy najeźdźcy dotarli na miejsce zastali tylko opustoszałe domy. Spalili drewniane budynki i zawiedzeni odeszli z niczym. Mieszkańcom tak spodobał się pomysł gromadzenia towarów w piwnicach, że połączyli swe kryjówki korytarzami i w taki oto sposób powstało „podziemne miasto”.

w 1471 r. przez bernardynów rozpoczęto budowę nowego kompleksu klasztorowego w stylu gotyckim, później przebudowanego na barokowy. Wnętrze kościoła posiada wystrój rokokowy, a na szczególną uwagę zasługują rzeźby lwowskiego mistrza Macieja Polejowskiego (w ołtarzu głównym i bocznych). W części klasztornej zachował się potężny krucyfiks gotycki oraz zabytkowe epitafia.

Ciekawe zbiory gromadzi zlokalizowane w siedzibie Starostwa Powiatowego **Muzeum Geodezji i Kartografii**. Znajdują się zarówno duże urządzenia geodezyjne do obróbki zdjęć, jak i małe przyrządy pomiarowe, duży zasób map katastralnych i instrumentów geodezyjnych. Wszystkie eksponaty są pogrupowane i udostępnione zwiedzającym.

INFORMACJE PRAKTYCZNE:

Podziemna Trasa Turystyczna oraz Punkt Informacji Turystycznej Oddział PTTK w Opatowie
Pl. Obrońców Pokoju 18,
27-500 Opatów
tel. 015 868 27 78
www.pttkopatow.free.ngo.pl

Parafia rzymsko-katolicka p.w. św. Marcina
ul. S. „Grotta” Roweckiego 8,
27-500 Opatów
tel./fax 015 868 27 64
www.kolegiataopatow.sandomierz.opoka.org.pl

Muzeum Geodezji i Kartografii
ul. Sienkiewicza 17, 27-500 Opatów
tel. 015 868 47 77
www.muzeumgeodezji.opatow.pl
czynne: poniedziałek-piątek w godz. 8.00-15.00, sobota-niedziela po wcześniejszym uzgodnieniu telefonicznym

Zawichost to miejscowość leżąca około 18 km na północny-wschód od Sandomierza. Usytuowana nad rzeką Wisłą już we wczesnym średniowieczu była ważnym grodem kasztelańskim strzegącym istniejącej w tym punkcie przeprawy przez rzekę. W 1257 r. książę Bolesław Wstydlivy nadał miasto wraz z sąsiednimi miejscowościami założonemu tu klasztorowi Klarysek. Ufundowana wówczas **świątynia pw. św. Jana Chrzciciela wraz z klasztorem** stanowiła wiano dla jego siostry księżnej Salomei, która wstąpiła do tego zakonu. Ten wczesnogotycki kościół zbudowany z czerwonej cegły zachował piękne, krzyżowo-żebrowe i gwiaździste sklepienia w prezbiterium. Natomiast z dawnych zabudowań klasztornych przetrwał jedynie fragment skrzydła wschodniego.

Drugim ważnym zabytkiem Zawichostu jest **kościół Wniebowzięcia NMP** zbudowany w miejscu starej romańskiej świątyni w latach 1738-1744. Podczas prac prowadzonych na przełomie 1992 i 1993 roku stwierdzono, że była to pierwotnie trójnawowa bazylika z transeptem zamkniętym absydą i sklepionymi kaplicami na ramionach. Romańskie pozostałości świątyni widoczne są w podziemiach obecnego kościoła. Z przykościelnego cmentarza roztacza się piękny widok na Wisłę.

W drodze na Ożarów, w należącej do Zawichostu osadzie Trójca, warto zwiedzić jeszcze jeden obiekt sakralny, a mianowicie **kościół pw. Świętej Trójcy**. Jego początki sięgają prawdopodobnie XII w. jednakże został on w późniejszych wiekach gruntownie przebudowany. Obecnie posiada późnobarokowy wystrój wewnątrz, a w poświęconym w 1798 roku ołtarzu głównym zobaczyć można obraz „Trójcy Świętej” pędzla samego Franciszka Smuglewicza.

Kościół p. w. św. Jana Chrzciciela w Zawichoscie - fot. A. Drzewiecka

www.zawichost.pl

CZYŻÓW SZLACHECKI. Podróżując z Zawichostu w stronę Ożarowa dotrzeć można do niewielkiej miejscowości o nazwie Czyżów Szlachecki. Choć miejscowość niewielka słynie ona w całym regionie i poza jego granicami ze znakomicie odrestaurowanego **pałacu** z 1740-1751 roku. Zbudowany on został przez kasztelana połanieckiego Aleksandra Czyżowskiego w miejscu zniszczonej przez Szwedów gotyckiej warowni. Współczesny pałac reprezentuje późny barok, posiada dwie kondygnacje, arkadowe przyziemie w elewacji fron-

towej oraz bogato zdobiony portal. Otoczenie stanowią pozostałości parku krajobrazowego. Obecnie w pałacu mieści się ośrodek wypoczynkowo-turystyczny z apartamentami posiadający restaurację, sale konferencyjne, boiska sportowe, stawy rybne oraz własne konie wykorzystywane m.in. w hipoterapii. Obiekt jest zawsze otwarty dla turystów i zwiedzających.

W najbliższym otoczeniu Pałacu zlokalizowany jest leśny **rezerwat przyrody „Zielonka”**. Występują tu ponad 100-letnie drzewa: dęby, lipy, wiąz, brzozy oraz głębokie lessowe wąwozy. Malownicze ścieżki rezerwatu zachęcają do spacerów i wypoczynku na świeżym powietrzu.

W Czyżowie zwanym Plebańskim zobaczyć można **kościół pw. Wszystkich Świętych** posiadający gotycką metrykę. Wzniesiony został prawdopodobnie w początkach XV wieku ale w połowie następnego stulecia świątynia katolicka została przekształcona na zbór kalwiński. W 1615 r. przywrócono tu kościół rzymskokatolicki, a w połowie XVIII w. obiekt zyskał obecną późnobarokową sylwetkę. Warto zwrócić na ciekawe rzeźby i obrazy we wnętrzu świątyni m.in. Tomasza Huttera.

Pałac Czyżów Szlachecki
Czyżów Szlachecki, 27-630 Zawichost
tel. 015 835 51 45, fax. 015 835 51 44
www.hotel-palac.pl

Jak Tatarzy usypali zamkowe wzgórze w Czyżowie: dwór w Czyżowie zbudowany został na wzniesieniu. Legenda mówi, iż nie było to w całości wzniesienie pochodzenia naturalnego, ale usypali je Tatarzy zanim wybudowano na nim strażnicę obronną. W dobie ciągłych wojen i rabunków Tatarzy dostali się w ręce sandomierskiego rycerza Zaklika z Międzygórza. Miał on z rozkazu króla wzniesić twierdzę w Czyżowie, wzorem Międzygórza i Tudorowa, na trudno dostępnym wzgórzu. Ponieważ takowego nie było pojmani Tatarzy miesiącami nosili ziemię w wiklinowych koszach, aż usypali odpowiedniej wielkości i wysokości wzniesienie. I tak stanął na nim gotycki kasztel z cegły i białego kamienia.

Tekst: Sylwia Skuta

Wydawca:
Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Świętokrzyskiego,
ul. Ściegiennego 2, 25-033 Kielce,
tel. 041 361 80 57
www.rot.swietokrzyskie.travel

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Wydawnictwo współfinansowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego dla rozwoju województwa Świętokrzyskiego.

Pałac w Czyżowie Szlacheckim - fot. A. Drzewiecka

PERŁY ZIEMI
ŚWIĘTOKRZYSKIEJ

Sandomierz z lotu ptaka - fot. K. Pęczalski

SANDOMIERZ I OKOLICE